

GYŰJTŐ: PÁLIS CILLA

GYŰJTÉS IDEJE: 1976.

TART.: NÉPRAJZI ÖSSZETÜGGÉSEK NAGYBERKI KÖZPÉGBEN

33 lap

FÖLDRAJZI MUTATÓ: NAGYBERKI

STATISZTIKA: XXXIII. 1.

PAPÍRIPARI VÁLLALAT

KISKUNHALASI GYÁRA

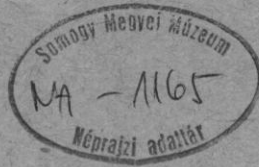
LELTÁRKÖZS

ÁTVEZETVE AZ ÉRTÉKES LTK. 3600-AS TÉTELE ALÓL

Adattár: 3600/1917

QRM: IV/47/47

57 - 40

Páló Gilla
II/B
I. Ánnes M. Gimmög
Nagybéri
Adattörzsi: Nagytrénc 80 év

Fogy. ár: Ft 2,15

Nagy Terenc 80 éves

1.

A városban érehelte egy ember

A városi puskának az aljában állt egy csarda egyetlen egy magában.

Szanas István volt ennek a gazdája oldalán volt felesége és lánya.

Péntek este 9-re járt az óra, aludra tért az asszony és Terencia.

Szanas István egyedül volt magában várta, hogy jön vendég a csardába.

Nem is soká kellett neki várni, Sietve jött egy cigány drmaíró.

Stolt kért a cigányok szaporán, pedig venne volt romjas a konyván.

Szanas uram borént ment a pincébe, nagy sikeltas jött ehözben fölébe.

Sietve tért vissza ő a lakásba feleségét akkor már halva látta.

A lányka szintén hi volt végerve, tagányi hoosis ott hevert a sördésle.

Szanas uram mikor oroket látta bemenehült a hátuló szobába.

Nem harrnált az, hogy az ajtót beránta, mert baldval azt is hamar bevaigtak.

Mikor a négy élettel egy végerstel, Min-den értehes holmit összeredtek.

Mind ahi jöl veqerte a munkáját
ndadásul feqgyújtották a szándát
Tisz látlára előjöttek a nepek, elkor
lították a borzadó esetet.

Minden ember röqtön azt sejtette,
hoqy ert nahis közörcsigány tehetle.

Az országok minden közor aqányát
összesellte orakhamar a szándámig.

Tömlöde ül már veqen a qaz banda-
lgazságos büntetését meqkarta.

Akantókin fograk ók elmaradni, nem
fograk ók sohatóbbel qyilholni.

An áldásokat egymás mellei letették
az őrsei temetőbe temették.

Egle szállott roqény antatlan lelkiük,
imadkoron minden ember érettük.

1.) Áru és cserekeskedelmi kapcsolatok

I. Eladás

1.) Milyen piacokra kerültek? : Főként a Dombóvári
kereskedelmi központ, néha-

a.) gabonát, kukoricát nyar kapcsolataira is.

b.) burgonyát

c.) *bor, gyümölcsöt, diót, makót, gesztenyét

d.) lent, kenyért, gyapjút, vásznát

e) patkóra nem volt

f) baromfit, tojást

g.) egyet

2.) Milyen vásárokkal jártak eladni, venni?

a.) lovak Kaposvár, Dombóvár, Ménó, Csököly Nagybajom

b.) marhát, borjút, hízlalt marhát
Ménó

c.) disznót, süldőt

d.) línkat, hecsiket

{ Dombóvár
Kaposvár

3.) Főként minem eladóval szereztek pénzt a gazdák? Miből a gazdaszervezet?

A férfiak főleglovakat vitték a kaposvári, dombóvári, ménói vásárokkal, de Csökölyben, Nagybajomban is árultak.

Az anyótyok tejterméket, tojást, baromfit árultak főként. A baromfit ~~pl.~~ lúdat főleg lúdat loosiórára vitték.

Dombóvára jártak vásárra.

4. Milyen felismerések voltak, honnan és mióta jöttek a falud?

Kisbonyádi typhusz, Pienik nevezetű.

Allathereskedők

Idhereskedők

Gyógynövény gyűjtő: enő, szabadiban lakott)

Gabona begyűjtő: János Gyula Nagyberki lakos.

Milyen begyűjtők alakultak a községen a hét vilácfaloné körött és mikor?

Teflóretteret 1900 körül már volt.

5. 5. Elt - e a környékben olyan

jelentősébe igazos, aki más környék-
nek is dolgozott?

a.) soroljuk föl

b) milyen környékben anisítottak?

c.) Milyen piacokra vásároltak

jártak a környékben, a környék kívül,
az országhatáron kívül?

A környékben volt.

Sládár:

Szicántó: Giszler

Slouciós: Nagy Ferenc (ma is él)

Melnár:

Anisítottak: Bate, Atala, Mesdó
Szabadi. A hovács Hajmóson is
dolgozott.

Idegen országokba nem járta.

6.

7.

2.

Ami én cserekereskedelmi kapcsolatok

II Berezsis

1. Mds vidékekről milyen árusok jártak a faluban?

a.) (mds országosból) üveg, vásznas, gyöcsörtöl, szekercs, csen-bolomp öntő, pörgőhészítő, kovács, napka árus, bagymacaris, farokasok, vándorárús, birold

b.) (A környékről) tehnővájó cigány, gyógyász, edény-árus, cserepedény hészítő, fontott - edényhészítő, kosaras, failla illetve szerramnyel hészítő

2.) Hol szerezték le a butort, szövet,
ládat, női köntyöt, ékszert, bekfestő
anyagot, szünet, bundát, szirmát, kala-
not, bőrtanórnyát, szőrtanórnyát, üveg-
árukat, kályhát?

Butort inkább Dombóváron szokták
venni. Ékszert szünet bundát szirmát
kalanót üvegárukat a helyi vásárokon.

3. A köznépek 4 vásár volt télen

Húsvét után kedden, augusztus 10-én
Szeptember 24-én és júniusban.

9. 3. Mikor volt a kőszegben és kőrményében
vadász?

Itt mit szereztek be, és mit adtak el?

A kőszegben 1 évben 4 vadász volt.

1. Húsvét után kedden.

2. Júniusban

3. Augustus 10-én

4. Szeptember 24-én

Élekezeti különbségek a táplálkozásban.

1.) Milyen böjtös ételket fogyasztottak leginkább az első világháború előtt?
Injek le részletesen.

2
o

11. 2. Szokásban volt-e a böjt alkalomával?
/Kivétel alá az igent vagy a nemet/

- 1
- a.) vajjal főzni igen
- b.) tökmagolajban főzni igen
- c.) nántás helyett tejfölös lisztos vagy vajos halarekét készíteni a levesbe. igen
- d.) a halat olajon vagy vajon sütni. nem ~~ett~~ ~~ett~~

Halat általában nem ettek.

3. Melyek felekezetenként a legfontosabb böjti napok?

A faluban csak katolikusok ettek.

legfontosabb böjti napok Nagypéntek

Hamvazó nanda

4.) Nem böjli napokor is rohis volt-e

pl.: szegényekkel,

12.

a.) tökmagolajjal, vajjal főzni? ~~igen~~ nem

b.) többféle halat és nem rántással igen
széket levest készíteni? ~~nem~~

c.) gyölgörön balat főzéstani? nem

Telekezeti különbségek a katolikus, református lakos kultúrájában

1. Milyen a vallással kapcsolatos, ama utaló-
-szóba, hasonlat stb.

Kezdetben tananyag, bizonyos voltak a közösségek ismeretesei?

Melyik milyen vallással kapcsolatos, hol volt a hagyományos helye?

A közösségek csak katolikusok éltek.

a.) üvegre festett képek, szekerek udvarnyomatai nyomtatványok

Mária, Jézus és Szent József ábrázolással.

A Mária és a Jézus ábrázolás bár minden szobában meg volt. Általában a két dög fölé helyezték el, a főfalra. A tisztaságban mindkét megvoltak.

b.) búcsú kalvaria, ianficurak üvegbe alatt. A tisztaságban a sifonon tartották.

15.

c.) Gyűldi in Mainz két viaszmodell
Tisztaobában, általában a sífonéron,
Elsőobában

d.) zenélő képek, zenélő kénesdrák,
fenületek, talpas kereszték

Tisztaobában. Elsőobában.
A fenn

e.) Belsőti hegytérnyak, szines üveg-
nyakak, díszes egytűtartók

Elsőobában a sífonéron, ha sok volt
a szelvénytetején is.

f.) Hári áldás, díszes bibliaidőzet
aranymondások
Lakobában.

g.) karafias képek pl.: Terenci főzet
Hároly király
Ezek általában a szőlőben a vesztés
ban voltak.

h.) Egyél

2.) Milyen vallási jellegű (kérelek)
tárgyakat helyeztek el?

A család minden tagja az oldalfalra rakta.

Bücsük:

1. A községben csak katolikusok voltak.

2. A katolikusok Andóorra, Gyűlőre jártak bücsűre. Mindenki úgy ment ahogy fogadta vagy hoosin vagy Gyűlőre.

Egy-egy falu ment együtt.

Gyűlőre, processional Andóorra jártak Istenet, xászlót (tembomi vagy az isko-
lak) vittek magukkal.

X

3. Ajándékba hozták a bücsűről olvasót, mentkereset. Felnövelnek olvasót mentkereset hozták a bücsűről. Gyermek-
nek babolvasót. Az olvasót inkább férfiaknak hozták.

Az útra sonkát, kenyereset vittek.

A férfiak szótariornyciban nők begyo-
ban, kosárban.

4.) -

A férfiak nadrágját mellényét és nyakhar-
 nostó nadrágját hordták.

Szünt bundát nem hordták.

1 asszonynak 15-20 rézknyagja volt + a város
 regényelbeknél : katonák kézféső helyén
 módosabbaknál : bőrszék, selyem

Hajviselet : dróttéheres anna a magas
 honty, fejhötö majd a keskeny és a
 föhötö (szöngyel hívanott.)

dányok : hatagra fonták a hajukat
 laposkónya tehették

fiúklányok : egy ágas fonatot hordták

Ablak rézknya ugyanabból aranyg-
 ból készült, sűrűs ruhát hordták (páros,
 hék, rózsaszín). A hét halom hórétl
 mük selyem blézst hordták.

19.

A közegeben csak Katolikusok
voltak.

Telenüles:

1. Különálló épület csak a csőrelvadás volt.

2. —

d.) A szalmaközi hegyen a kápolna mellett pince még a jobbra-nyolban épült Európpal van ellátva.

Tulajdonosa Kis József (vincellér). ✓

3. A hőrségben ilyen elhullónüles nem volt.

Milyen növényfajtákat ismertek?

Sárfű, jufarku, zöld-fehér ✓

Tulipános v. töröslinca, Kadanka, lecske- ✓

csöcsü, öközema, stello, kalella, ✓

Fehete noha, Teher delavera, Piros delavera ✓

Mézes, Magántermő, Sárka, ✓

Almafajták amelyek a hőrségben is termesztettek:

Fehér pogácsa alma (fehér borjú)

Karcsöcsü (piros édes) ször

húsvéti normaring (fehér, kemény, édes)

szentiványi alma (édes, apró, sárga)

21.

A hemény almlakat asalták

pl: hűvösti rozmaring

Hörte: buraend' carata'skov érett)
(helybeliek)

csömörkőte (nyári végen érett)

faharos (fakal napra érett)

meg)

körös kőte (köröskesken)

A hörte nem rohták asalni.

Szilvafajták: sárgaszilva, kósmuszilva
lomonyu (nagy kék)

Barackfajták: sárgabarack, kajszibarack,
francia barack, rózsabarack.

Meggyfajták közül legyzakonibb a cigány-
meggy.

Cseresznye fajták: májusi rönögös, helyi
gös, fekete, rózsaszín

Rézselel: Tamorepa, burgundi
burgundi répa (állatokkal etetik)

Stameneja

22

Tardreja callatohkal ettel.

Sanganeja (leesle förtel)

Jehereja (leesle förtel)

Paradicsomat 1900 óta termelnek.

A paradicsomat mióta elterik mindig üveglé rakta.

Üveglé kb. 1900 óta főzik.

Borsófajták: gyöngybal (guggos
kakasmonyi (fűtő))
Annai bors

A móló körül rakta babot vetni,
kb. 1950 óta.

1. A kecskék tejein összeállt mindeket
tejfőzésként nevezték. ✓

2. A tejet tejesfarkba olvasztották

3. Túróból és keserű túróból is készítették
a keserűtúróból dióval.

4. A tejszék egy kellelt megalkodnia,
hogy a savtól tejben elváljon és
túróból túróvá alakuljon keserűt.

Aludtjehez lúgososra kellelt megalkod-
nia, túróhoz pedig savasosra alvasz-
tották.

6. A túróból rengeteg és friss

A túróból túró sem rengeteg sem
friss túróval keverve nem használható.

7. Nemcsak a túróból készült túró nem
használható.

8. A savtól kevert túróból ezt
gyudának nevezték. ✓

9.) Hárilag készítették sajtot tehéntejből
és jéhtejből is. Sajtot csak sajót hasz-
nálatra készítették. Sünántejből is
nyomkozták a sajtot.

24.

10. A hét világha boni hozott is köpültek
vaját.

a.) az egész faluban

c.) csereh fahömildt használta.

Sertésfeldolgozás.

1. A disznót a szegényebbek nökölték a gazdagabbak fonyátták.
2. Hasra fektetve darabolták fel a disznót.
3. Disznóbontó réhet használtak.
4. A bontót böllemek nevétek, de általában a gazda vagy a rokonától valaki végezte a bontást.

5.) Párstör nem-igen bontott disznót

6. Milyen testrészek elnevezésére emlékszenek?

sodarak, láb, surka, csánk comb-
tor, takarója, hát vagy ^{ziny} szelvény, szel-
vény, oldalszalony, hasaalja, bütyke
náistörpessége, feherpessége, hosszú-
pessége, orgya, fősfaj, alla vagy alsó-
faj, torka, odala, origánya, lepicha
vagy lapicha, vese, lébmér, tüdő, máj
vér, nyelvése, háj, hajhevel, fej-
csont, fejbor, pacal, katakönyke,

27. óra, sörme, foga, torha, füle, kére, malac-
tantója, töki vagy mónya, hólaggya
mellegyünije, farha.

7.) A hájat kicsavartatták kocsitergely
kenésére nem használták.

8. Füstölték: fariche, sonka, oldalak-
fej, farok, fül, urgyát.

A szalonnát, állát hasaalját is
megfüstölték.

10. a) Szóval nagyobb darabokra vág-
ták a disznót először meghövesztették
után süfötték ki.

b.) füstölték

c.) sórták

d.) hövesztették

e.) hövesztették vendébe tették és
szóval leöntötték.

11. Lesütött húst kb. 47-óra keszítenek.

12. Mit törtétek a disznó velővel? 28.

sz. kukorica kását, néha hollászt
a teletétőselek hajdint.

13. Majarshenkát nem készítették egyáltalán
1940 körül terjedt el.

15. A gőz gömbök a gyomor, kövesített
kürkevel, hússal, salonnával esetleg
majjal, csével meztőlve, mizder
fűstőlve.

16. Főttek, leginkább abalének nevésték
de ismerték a gomycádó, gomycásztó
hifeszesehet is.

Andoropesenye onnan kapta a nevet
hogy reggel miher a disznót
földarabolták a paritornak adták.

29. 17. — nem

18. 1930 körül kezdtek.

A lakodalmasba eleinte csak
faszortot készítettek, később kezdtek a
várhatóhírt készíteni.

19. — nem

20. Birkahírt fogyasztottak általában
fűstölve.

18.) Vénshurka készítése

A követő leben megfőrték a ^{hírt} kását,
pirított fokhagymát tettek rá. Ness
vénben kihéverték és hurkavízzel
tették bele (majoránna helyett). Vékony vag-
vagy vékonyra törték.

Hollós készítés:

Az apróhírt összevagdalták.

Az összevagdalt húsba só, paprikát (há-
zilag pirított, tört erős paprika) és fokhag-
ymát tettek. Összedolgozták vékonyra
törték.

Sírjel sír

1.) Síma kereszt volt néha díszítettél.

is. A méretet nem határozták meg pontosan. A fejét felül hűsítették néha a módosabbak kovácsolt vasból.

a.) szikeresztnek nevezték.

b.) ~~néha~~ férfi és női sírjék közt különbség nem volt.

c.) A gyermek sírjele ugyanolyan volt mint a felnötte csak kisebb. A fej és leány sírjele egyforma volt.

d.) —

e.) ~~Nem~~ A halotti foglalkozásaira utaló jelek vagy jel a fején nem volt esetleg a tanítónál napnál révidek a foglalkozást is.

g.) A fejét nem festették

h.) A felnöttek koronáját fehéren festették a gyermeküket fehérre.

2.) A sírok nem formáltak csak a temetéskor fölhintették és úgy maradt.

A gyermek sírja ugyanolyan volt mint a felnötte csak kisebb.

91.

- 3.) Ilyen hiedelemre nem emlékeznek.
- 4.) A koporsóra üramviragot nem tettek.
- 5.) A sírokban a falu sírásója állta.
6. Ilyen szokás nem volt.

A temető helye rései és beosztása

- 1.) A temető nem a község belterületén volt hanem (b) a községtől kb: 1km-re a mezőn.
2. Van egy régi temető és egy új.
 - a.) Az új temetőbe körülbelül 1923 óta temetnek. Addig a régiit használták.
 - b.) (A temető) A régi temető egy kiemelésén helyezkedik el. Az új sík területen.
 - 1.) A sírok ke-ny irányúak voltak.
 - 3.) A faluban csak katolikusok éltek.
 - 4.) A temetőben főhelyek nem voltak, de a grófoknak külön kápolnájuk volt.
 - 5.) Ilyen főhelyek nem voltak.
 - 6.) A gyümölcsöknek külön temetőre is volt.

7.) A falu regényeit a többi sírokhoz 52.

temették de az öngyilkosokat a gyereke.

8.) A temetőt kőkönyvel, orgonabokrokkal
kerítették le. Arokkkal vették körül.

9.) A temetőn kívül nem temették.

10.) A temetőben a halott lábaikhoz fát
ültettek. Alma, ahác vagy eszesnyű
fát.

11.) Pégeben a síra virágot nem
ültettek ~~esetleg~~, halottak sapján vettek

rei. Iszóp, muskátli, örvendő, áncoskat ^{ültettek}
_{val.}

12.) A temetőben hülönálló szobrok
nincsenek.

53

Adathörök: Nagy Terenc
Nagylerki Üröshadsereg utca
Dobos Sándor Nagylerki